دکتۆر حەمید عەزیز تاکە پرۆفیسۆری فەلسەفە لە کوردستانی ئازاد دا

عەبدولقادر عەزیز سەعید

ئەوەی من لە یادم بێت، قوتابی قۆناغی ناوەندی بووم، کاک حەمیدی برام لە ناوەڕاستی ساڵی (١٩٧٠) لە ڕۆژنامەی هەفتانەی هاوکاری وەک نووسەر بە گرێبەست دامەزرا، تازە بەکالۆریۆسی لە فەلسەفە وەرگرتبوو، وتارێکی لەژێر ناوونیشانی (فەلسەفە چییە و چی لە خوێنەر دەوێ) لە سەرانسەری لاپەڕە سێی ئەو ڕۆژنامەیەی بەغدا بڵاوکرایەوە.

لەو نووسینەدا بە شێوەیەکی سڵ و پارێزکردنەوە دوو مەبەست و ئاماجی ئەوسا و دواڕۆژی خۆی دەربڕیبوو، فەلسەفە چییەو لە چ قۆناغ و جێگایەکدا سەری هەڵداوە، دەکرێ بە کوردی بنووسرێ و ببێ بە پشکێکی سەرەکی کولتوور و ڕۆشنبیری و فەرهەنگی کوردی، یان نا؟

ئیتر لەو نووسینەوە بەردەوام بوو، ئینجا زانکۆی سلێمانی ئەوسا یەکەم کتێبی فەلسەفەی ئەوی بە زمانی کوردی لە ژێر ناوونیشانی (سەرەتایەک لە فەلسەفەی کلاسیکی یۆنان)دا بڵاوکردەوە. لە پێشەکییەکەدا نووسەر ڕوونتر مەبەست و ئاواتی خۆی دەربڕیوە، لەوەدا کە بەنیازی تەواوکردنی خوێندن بووە بەو هیوایەی دواتر لە بەشی فەلسەفەی زانکۆیەکی کوردستان بە زمانی کوردی وانە بڵێتەوەو کادیری پسپۆڕی فەلسەفە (ماستەر و دکتۆرا) پێ بگەیەنێ!.

ئەوەبوو لە ساڵی (١٩٨٧-١٩٨٨) لە زانکۆی مۆنستەری ئەڵمانیا (ڕۆژئاوا) نازناوی (دکتۆر)ی وەرگرت. لە ساڵی (١٩٨٨) لە زانکۆی سەلاحەددینی هەولێر، لە بەشی سۆسیۆلۆجی وەک مامۆستا دامەزرا.

ئیتر بە پلەی پرۆفیسۆری یاریدەدەر تێپەڕیوە، ئینجا بووە بە پرۆفیسۆر. لە ساڵی (٢٠٠٧) کە لە زانکۆی سەلاحەددینی هەولێر بەشی فەلسەفە کراوەتەوە، یەکەم

دکتۆری کورد بووە کە وانەی فەلسەفەی تێدا گوتۆتەوە.
ئەو دەرفەتەی بە هەل زانیوەو بۆ هەر چوار قۆناغی بەشەکە بە کوردی کتێبی فەلسەفەی داناوە و چاپ کردووە:

– فەلسەفەی کلاسیکی یۆنان بۆ قۆناغی یەک و فەلسەفەی سەدەکانی ناوەڕاست بۆ قۆناغی دوو، فەلسەفەی نوێ بۆ قۆناغی سێ و فەلسەفەی سەردەم لە ئەوروپا بۆ قۆناغی چوار.

دەربارەی لقە سەرەکییەکانی فەلسەفە سێ کتێبی چاپ کردووە:

– لۆجیک دوێنێ و ئەمڕۆ.
– تیوری زانینی زانستییانە.
– میتافیزیک ڕەهەند و ئاسۆ.

ژمارەی کتێبەکانی لە سی کتێب بە (کوردی) تێپەڕی کردووە، جگە لەو توێژینەوانەی کە بەکوردی و جاروبار بە عەرەبی لە گۆڤارەکاندا بڵاویان دەکاتەوە.

– ئەوەندەی من ئاگاداربم، دوای کۆششێکی زۆر و زەبەند، ماستەر لە بەشی فەلسەفە کراوەتەوەو دکتۆری دڵخۆش و شادمان کردووە. ئەو شکۆمەندییەشی پێ براوە کە یەکەم مامۆستا بووە ئەو خولەی کردۆتەوەو یەکەم وانەی فەلسەفەی تێدا گوتۆتەوە.

هەر ئەویش سەرپەرشتی هەردوو قوتابی ماستەری (هیمداد محەمەد مستەفا) و (هاوکار حەمەد خدر)ی کردووەو بۆ یەکەم جار لە کوردستانی ئازاد بە زمانی پاکی کوردی تێزی ئەو دوو قوتابییەی دکتۆر حەمید عەزیز کە سەرپەرشتیاریان بووە لە (٧–١١ و ١٥–١١–٢٠١٦) لە بەشی فەلسەفەی کۆلێجی ئەدەبیات گفتوگۆیان لە سەرکراوە و پلەی زانستی ماستەر– فەلسەفەیان پێ بەخشراوە.

ئەمە یەکەم بەڵێنی دکتۆر بووە کە چووەتە سەر و بۆ یەکەم جار توانی سەرکەوتووانە دوو مامۆستای هەڵگری بڕوانامەی ماستەری فەلسەفە بۆ کوردستان پێ بگەیەنێ.

– ئەو ساڵیش پێنج قوتابی ماستەر و سێ قوتابی دکتۆرا لەو بەشە وەردەگیرێن و ئیتر دەکرێ بڵێم: بە تەواوی ئاواتەکەی دکتۆر هاتەدی!

– دکتۆر حەمید لە کایەی فەلسەفەدا لەو باوەڕەدایە کە فەلسەفە نەمامێکە لە سێبەری کەشوهەوای ئازادیدا شین دەبێ و گەشە دەکات و دێتەبەر، فەلسەفەش

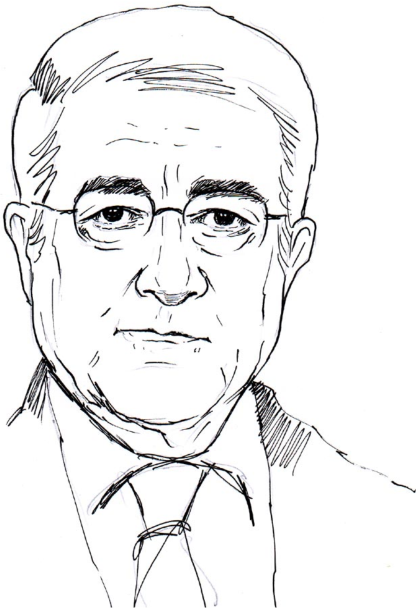

د. حەمید عەزیز

لەخۆیدا داهێنانێکی بێ وێنەی گەلی یۆنان بووە لەسەدەی شەشی پێش زاییندا.

ئەو پرسیارەی لێرەدا بە بیرمدا دێ و ئاراستەی ئەوی دەکەم: ئایا تۆ گەشبینی بەوەی فەلسەفەش شان بە شانی چیرۆک و شیعر دەبێ بە پشکێکی سەرەکی کولتووری کوردی؟!

ئەگەر مرۆڤ گەشتێک بە نێو کتێب و بڵاوکراوەو توێژینەوەکانی دکتۆردا بکات کە لەم ساڵانەی دواییدا، بەتایبەتی کە دوای ساڵی (٢٠٠٧) کە ساڵی کردنەوەی بەشی فەلسەفە بووە لە کۆلێجی ئەدەبیاتی زانکۆی سەلاحەددین لە هەولێر، بۆچوونێک لە مێشکیدا دەنەخشێ و پرسیارێک بە بیریدا دێت:

– بۆ چوونەکە ئەوەیە ئەو پسپۆڕەی فەلسەفە لەو ڕۆژەوە لە بەشی فەلسەفەی کۆلێجی ئەدەبیاتی زانکۆی بەغدا دەرچووە تا ئەمڕۆ لە چوارچێوە گشتییەکەیدا هەر پابەندی ئەو بیر و بۆچوونە بووە کە لە سەرەتای خوێندنی فەلسەفەوە لە مێشکیدا نەخشاوە، ئەگەر گۆڕانێکیش هەست پێ بکرێ لە وردەکارییەکاندا بووە، نەک لە چوارچێوە گشتییەکەدا، فەلسەفە چییە، لە چ کات و جێگایەکدا پەیدا بووە، بۆ لە دەڤەرێکی دیکەدا نەبووە، فەلسەفە چی دەوێ و دەتوانێ چی بکات، پێوەندی بە دیاردەکانی تری ژیانەوە: ئەفسانە، ئایین، سیاسەت، زانست چییە؟

– پرسیارەکەش ئەمەیە: ئایا دەکرێ قسە لە جیهاندیدی فەلسەفەی دکتۆر حەمید بکرێ کە وا پتر لە چل ساڵە خەریکی خوێندنەوەو وەرگێڕان و نووسینی بابەتی فەلسەفەیەو کتێبەکانی خۆیان لە (٣٠) کتێب نزیک کردۆتەوە؟! لێرەدا هەوڵ دەدەم بە پێی توانایی خۆم و ئەوەندەی من لە خوێندنەوەی کتێبەکانی تێگەیشتبم و سوودم وەرگرتبێ، تیشکێک بخەمە سەر ئەو لایەنەو ئەوەندەی بۆم بکرێ وەڵامی پرسیارەکە بدەمەوە.

– ئەوەی پێوەندی بە ئایین و لاهووت و فەلسەفەی ئایینەوە هەیە، ئەو وای بۆ چووە کە:

یەک: ئایین دیاردەیەکی کۆمەڵایەتییە پەیوەست بووە بە کات و جێگای دیاریکراو و ئەرکێکی دیاری کۆمەڵایەتی کەوتۆتە ئەستۆ.

دوو: هاتنی ئایین ناچارییەکی (حەتمییەتێکی) مێژوویی بووەو هەر دەبوو هاتبایە. بۆ نموونە ئایینی ئیسلام وەک ئەو ناچارییە هات و نەزمی بەندە و کۆیلایەتی هەڵوەشایەوە و نەزمی دەرەبەگی – فیودالی – دامەزرا و لە سەردەمی عەبباسییەکاندا گەیشتە ترۆپکی پەرەسەندنی.

سێ: ئایین بەهیچ جۆرێک چارەسەر نییە و چارەسەریشی پێ نییە، بەڵکو دڵنیایی بەخشە. دڵخۆشکەرە، ترس و نیگەرانی ڕەوێنە، بەو واتایە کە چارەنووسی ژیانی مرۆڤ تەمومژاوییەو ئایین ئەو تەمومژە بەوە دەڕەوێنێتەوە کە بەڵێنی ژیانێکی ئەفسانەوی دوای مردن بە مرۆڤ دەدات کە لە هەر سێ ئایینە ئاسمانییەکەدا (جوولەکە، مەسیحی، ئیسلام) بە بەهەشت ناوبراوە.

چوار: ئایین بە هەردوو بەشی لۆکاڵی (زەردەشتی، بوودا، کۆنفشیوس)و ئاسمانییەکەیەوە بایەخێکی کردەکی پراگماتییان هەیە، مرۆڤ لە کاری بەد دووردەخاتەوە بەوەی لە جیهانێکی تر سزا دەدرێ و بە پاداشت دڵخۆشی دەکات. ئەگەر مرۆڤی سەردەمی خۆی بە دۆزەخ نەترسێنرابایەو بە بەهەشت دڵخۆش نەکرابایە، دەستی لە بەدکاری نەدەپاراست!

پێنج: ئەوەی لەو بارەیەوە سەرنج بۆ لای خۆی ڕادەکێشێ بۆچوونێکی دکتۆر حەمیدە دەربارەی ئایین و ئاکار و ڕەوشت!

لێرەدا لە وەڵامی ئەو پرسیارەدا ئایا پێوەندییەکی دەستیاوی و پابەندیی لە نێوان ئایین و ئاکاردا هەیە؟ دەڵێ: ((من بەش بە حاڵی خۆم هیچ جۆرە پاکانەیەک بۆ هەبوونی پێوەندی نێوان ئایین و ئاکار ناکەم، بگرە هیچ جۆرە بنچینەیەکی ژیر و لۆجیک پاساودانی ئەم جۆرە پێوەندییە نابینم و ناتوانم بڵێم ئەم پێوەندییە شتێکی ناچارەکییە، بەڵام ناکرێ وا بە ئاسانی وەڵامی ئەو پرسیارە بدرێتەوە:

بۆچی دەبێ بڕوا بوون (ئیمان هێنان) بە ئایین و هێزێکی دەسەڵات بێ سنووری ترانسندێنتالی سروشت بەزێن کە دنیای داهێناوە، جۆرە داب و دەستوور و ڕێوشوێنێکی لێ بکەوێتەوە کە دەبێ مرۆڤ بە پێی ئەم جۆرە ڕێوشوێنەی لەو بڕواهێنانە کەوتۆتەوە کردار بکات و بجووڵێتەوە.(١)

دکتۆر دەیەوێ بڵێ، بڕواهێنان بە ئایینێکی دیاری کراو، هیچ مەرج نییە ئەوەی لێ بکەوێتەوە کە پەیڕەوی ڕێنماییە ئاکارییەکانی بکرێت!؟

شەش: ئایین داکۆکی لە ستەم لێکراوان ناکات و بە گژ زۆردار و ستەمکاردا ناچێتەوە، بەڵکو داوای نەفەس درێژی و دان بە خۆدا گرتن و (سەبر گرتن) دەکات، مرۆڤی ستەم لێکراو و هەژار لەو دنیای تر (گوایە) پاداشتی تایبەتیان دەبێ.

حەوت: بەلای دکتۆر حەمیدەوە ئەوپەڕی دزێو و ناحەز و بەدکارییە ئەگەر بێتو مرۆڤ بە تۆبزی ناچار بکرێت بە پێی خواست و ئارەزووی یەکێکی تر، ئیتر هەر کەسێک بێ، کردار و ڕەفتار بکات.

هەشت: لە کێشەی نێوان غەزالی و ئیبن ڕوشدی ئەندەلووسی، تای تەرازوو بەلای ئەندەلووسیدا لاسەنگ دەکات و پشتگیری ئیبن ڕوشد دەکات. غەزالی دژی فەلسەفە و لۆجیک هیچی نەگوتووە، بەڵکو بە گژ فەلسەفەی ئەرستۆدا چۆتەوەو پلەوپایەی فەلسەفەی ئەفلاتوونی لە ڕۆژهەڵاتدا جێگیر کردووە. ئەو بەڵگانەی هێناونییەوە، هەموویان فەلسەفەن و لە فەلسەفەوە سەرچاوەیان گرتووە. ئەو ماوەیەی لە ئۆرشەلیم (قودس)دا ژیاوە، سوودی زۆری لە فەلسەفەی فەیلەسووفی مەسیحی یەحیای نەحوی وەرگرتووە کە بە جۆن فلیپۆنس ناسراوە. ئیبن عەرەبی (متکلم) گوتوویەتی: (دخل الغزالي في بطون الفلاسفة ولم يخرج منها). غەزالی خۆی فەیلەسووفە، بەڵام هەڵوێستی تایبەتی خۆی بەرانبەر بە فەلسەفەی مامۆستای یەکەم و پەیڕەوکاران هەبووە.

- لە چەند بەرهەمێکدا دکتۆر فەلسەفەی بە پشکێکی سەرەکی هۆشیاری کۆمەڵایەتی داناوە کە لە قۆناغێکی دیاری کراوی پەرەسەندنی کۆمەڵگا لە ((کات و شوێنی دیاریکراودا)) پەیدا بووە و سەری هەڵداوە، ئەمە خۆی لە خۆیدا جیهانبینییەکی سەرتاپاگیری ژیرەکییە، چالاکییەکی تورپانییە بە ڕێگای پشت ئەستوور بە بیرکردنەوەی ڕێکوپێک و سەرنجدانی هۆشیارانەی ڕێبازەکی (مەنهەجی) هەوڵ دەدات گەوهەر و ڕاستی شت، نەک ڕواڵەت، دوا هۆکار نەک هۆکاری نزیکی قەومان و ڕوودانی شت بزانێ و پەی پێ بەرێ. وەڵامی پرسیاری ئەو کێشە ئامێزانە بدۆزێتەوە کە لە بەسەرهات و ڕووداوەکانی ژیان دەکەونەوەو وەک گرێ کوێرە و کۆسپ دێنە بەرچاو و سەرئاو دەکەون، یان هەر نەبێ بە پاساودانەوە و پاکانەکردن لێکیان بداتەوە. بۆ ئەو مەبەستەش فەلسەفە ڕووبەڕووی دوو ئەرکی شیکاریی سەخت دەبێتەوە.

- بیر و مێشک لە کۆت و پێوەندی دابونەریت، لە پاشماوەی بۆ ماوەی بیروبۆچوونی ڕابوردوو-پێشتر- لە ڕێوشوێنی بە زۆر بەسەردا سەپێنراوی ئەفسانە و لاهووت ڕزگار بکات.

- سەربەخۆیی خۆی لە بەرانبەر ئایین و زانست پشتڕاست بکاتەوە، بۆیە بەلای دکتۆرەوە فەلسەفە دوو ڕەهەندی هەیە: لە یەکەمیاندا هۆکار و فاکتەر و دەست پێشخەرەو لە دووەمیاندا ئەنجامە.

بەلای دکتۆرەوە، ئایین، مێژوو، فەلسەفە، زانست ڕەهەندی کۆمەڵایەتی و ئابووری و سیاسی و ئایدیۆلوجییان هەیە و بە هیچ جۆرێک سنووری پەرەسەندنی چینایەتی کۆمەڵگا نابەزێنن، بۆ پتر ڕوونکردنەوە، لەو باوەڕەدایە کە:

- هەر لە سەرەتای پەیدابوونی ژیانەوە مرۆڤ، پێش ئەوەی کۆمەڵگا و چین و توێژەکان خەتوخاڵ بدەن، پێوەندییەکی ڕاستەوخۆی بە سروشتی دەوروبەرەوە هەبووە، بە پێی پەرەسەندنی ژیانی ئەو سەردەمە دووچاری کێشەی سەخت بووە، تاکە ئامرازێک کە لە توانایدا بووبێ بۆ پاساودان و وەڵامدانەوەی پرسیار و لێکدانەوەی کێشەکان، پەنای بردۆتە بەر ئامرازی ئەفسانە و داستان. لەو ئەفسانەو داستانانە بە پێی ناوەرۆکەکەیان دوو بابەتی لێکەوتوونەتەوە:

ئەو داستانانەی دەربارەی هەواڵ و دەنگوباس بوون، وردە وردە مێژوویان لێ پەیدا بووە.

بەڵام ئەو ئەفسانە و داستانانەی ڕووداو و کارەساتەکانی سەرووسروشتیان تۆمار کردووەو کێشەکانی ژیان و سروشتیان وروژاندووە ئایینی ناوچەییان (لۆکالی) لێ پەیدا بووە.

- لە قۆناغێکی تر بە هۆی تۆمارکردنی ناوەرۆکی ئەفسانەکان بە وێنە، هونەر کەوتۆتەوە. ئایین لە قۆناغێکی دواتردا بەدوای ئامرازدا گەڕاوە بۆ داکۆکی کردن لەخۆ، لە سەرەتا لە فەلسەفەدا ئەو مەبەستەی پێکاوە و زانست لە فەلسەفە کەوتۆتەوە.(٢)

بەو پێیەو پشت ئەستوور بەو گریمانەیە کە پتر بەلای میتودەی مێژووییدا تەکان دەدات، هونەر (جوانی) ئایین (بڕوا، چاکەکاری و بەدکاری)، فەلسەفە (بوون و نابوون)، زانست (ڕاستی و ڕاستەقینە)، سیاسەت (ئایدیۆلۆجی و بەڕێوەبردنی کاروباری کۆمەڵگا). ئەو پێنج دیاردە کارکردووە، فاکتەرە بوون کە هەریەکە بە جیا، یان پێکەوە لە سەردەم و شوێنێکدا، بە بێ دیار و دەستنیشان کردن مایەی گۆڕان و بەرەوپێشچوون و پەرەسەندنی قۆناغە جیاجیاکانی کۆمەڵگا بوون. لە سەدەکانی ناوەڕاستدا دیاردە، فاکتەرێک کە ئایین بووە کۆمەڵگای بە جۆرێک گۆڕیوە کە داروپەردووی بەسەر هیچەوە نەهێشتووە و ڕاست و چەپی بەسەر هەموو شتێکدا هێناوەو ئەوەی لەگەڵ بۆچوونی خۆیدا نەگونجابێ، تۆمەتی تواناییکاری داوەتەپاڵ و ناو و ناتۆرەی کوشندەی خستۆتە پارسەنگەوە، بۆیە دکتۆر حەمید بۆچوونێکی فەیلەسووفی جوولەکەی ئەڵمان ئیرنست کاسیرر دەهێنێتەوە کە گوتوویەتی: مێژووی جیهان و ژیان و مرۆڤایەتی بە خۆشی و ناخۆشییەوە، بەتاڵ و ترشییەوە، بە سەرکەوتن و تێشکان و هەستانەوەو بەرەوپێشچوونییەوە لە شەڕی دەستەویەخە و کێشەی نێوان باوەڕ و بێ باوەڕیی (ئیمان و بێ ئیمانی) بەولاوە شتێکی دیکە نەبووە. هەر لەوکایەیەدا خاڵێکی تر بە وردی سەرنج ڕادەکێشێ کە دکتۆر بە کورتی ئاماژەی پێداوە: شەیتان و بەدکاری!

ئەو لەو باوەڕەدایە کە شەیتان ئەوەندە ئەفسانەوی کراوە، بووە بە هێزێکی سنووری کات و جێگا بەزێن، هەر لە سەرەتاوە وەک لە سفر (ئایەتی پەیدا بوونی تەورات)دا هاتووەو دکتۆر ئاماژەی پێداوە، ڕۆڵی ڕکابەریی گێڕاوە. ڕکابەرییش بە واتای ئۆپۆزسیۆن لە زۆر

سەردەم و شوێندا ناحەز و دزێوە! شەیتان کە گوایە حەوا و ئادەمی تەفـــرەداوە لە بەری داری زانین بخــــۆن، هەردووکیان چاویان کراوەتەوەو هەستیان بە ڕووت و قووتی خۆیان کردووەو بە گەڵا هەنجیر لەشی خۆیانیان داپۆشیوە، ئینجا هەر ئەو شەیتانە، بە باوەڕی دکتۆر، قۆناغی ژیان لە بەهەشتدا کە قۆناغی بێکاری بووە، گۆڕیوە بە ژیان لە سەر زەوی و ئیش و کار و پێش پەیدا بوون و قۆناغێکی پێشکەوتووتر هاتۆتە کایەوەو لە قابیل و هابیلەوە، دامەزراندنی خێزان و چاکەکاری و بەدکاری کەوتوونەتەوە!. بێ ئاگایی و هەست و سۆز و بێکاری پاشەکشەیان کردووەو هۆشیار و کاروپیشە و پەنابردنە بەر ژیر بە واتای ئەو سەردەمە سەرئاو کەوتوون و وردە وردە ڕەنگی ڕوخسار و ناوەڕۆکی ژیان و مرۆڤ و دەوروبەریان ڕشتووە.

– ئەگـــەر ئەو بۆچوونانەی دکـــتـــۆر بەلای هەندێ نووسەرەوە پەسند نەبن و جێگای گازندەو ڕەخنەکردن بن، ئەوە ورووژاندنی ئەو بابەتە بە زمـــانی کـــوردی و لە بەرهەمـــێکی فـــەلســـەفـــەدا بۆ یەکـــەم جـــار دەستپێشخەرییەکەی بۆ دکتۆر حەمید تۆمار دەکرێ.

– لە چەند بەرهەمێکدا دکتۆر پابەندبوونی خۆی بە فەلسەفەی ڕێبازی ئەزموونی لۆجیکی دووپات کردۆتەوە. ئەو ڕێبازە تای تەرازووی بەلای زانست بە گشتی و فەلسەفەی زانست بە تایبەتی دادەشکێنێ و هەڵوێستی روون و ئاشکرای دەربارەی فەلسەفەی نوێی سەردەم هەیە، ئیتر بە ڕوخسار و ناوەڕۆکەوە،(٣) بۆیە ئەویش بەلایەوە دەبێ چاو بە فەلسەفەدا بخشێنرێتەوە بۆ ئەوەی لەگەڵ پەرەسەندنی ژیان و زانست و تەکنۆلۆجیای سەردەمدا بێتەوە.

بەو پێیە ڕوخسار-میتودەی فەلسەفە دەبێ شیکاری-بەراوردکاری بێ و ناوەڕۆکەکەی تەنیا لە لۆجیک و تیوری زانین پێکبێت و میتافیزیک لە ڕوانگەیەکی مێژوویی سەرنج بدرێ، کە ڕۆڵی بەسەرچووە، ئاکار و ئیستێتیکا تا ڕادەیەک سەربەخۆ بوون و پێوەندییەکی ئەوتۆیان بە فەلسەفەوە نەماوە.

لۆجیک لە فەلسەفەدا- بە بۆچوونی دکتۆر- ڕۆڵی سەرەکی دەگێڕێ و دەبێ ببێ بە مەکۆی توێژینەوەی فەلسەفەییانە.

بۆ نموونە چۆن بیرکاری لە سەردەمی (گالیلۆ و نیوتن)ەوە بووە بە میتودەو ئامرازی توێژینەوەی زانستی سروشتی (فیزیک)، بەو شێوەیە لۆجیکیش بووە بە میتودەی لێکۆڵینەوە و تاووتو و شیکردنەوەی بابەت و پرسیار و کێشە هەمەجۆرەکانی فەلسەفە.

بە پێی زانیاری من، لە دکتۆر حەمید بەولاوە کە پلەی پرۆفیسۆری فەلسەفەی هەیە، هیچ پرۆفیسۆرێکی کورد تاکە وشەیەکی فەلسەفەی بە کوردی نەنووسیوە!.

بۆیە دکتۆر یەکەم پرۆفیسۆری فەلسەفەیە بە کوردی لە کوردستاندا نووسیبێتی.

پەراوێز و سەرچاوە:

١- ئەو هەشت خاڵەی بۆچوونەکانی دکتۆر حەمید عەزیز لەو کتێبانەدا بە تێروتەسەلی باس کراون:

- فەلسەفە و لاهووت لە سەدەکانی ناوەڕاستدا (چاپی دووەم)

- بنەڕەتی فەلسەفە (چاپی دووەم)

- فەلسەفەی سەدەکانی ناوەڕاست لە ئەوروپا

- آفاق المعرفة الفلسفية - مجلة زانكو، جامعة صلاح الدين، أربيل، ملحق العدد ٢٧، لسنة ٢٠٠٦.

٢- ئەو بۆچوونانە لەو بەرهەمانەدا شی کراونەتەوە:

- بنەڕەتییەکانی فەلسەفەی کۆمەڵایەتی.

- فەلسەفەی نوێ لە ئەوروپا.

- تیوری زانینی زانستییانە.

- میتافیزیک ڕەهەندو ئاسۆ.

٣- بڕوانە ئەم بەرهەمانە کە ئەو هەڵوێستەیان تێدا تۆمارکراوە:

- بنەماکانی فەلسەفەی شیکردنەوەی مەنتیقی.

- دەربارەی فەلسەفەی کۆڕی ڤییەننا.

- میتافیزیک ڕەهەند و ئاسۆ.

- لۆجیک دوێنێ و ئەمڕۆ.

- كارناپ خلال مؤلفاته المبكرة، جامعة صلاح الدين، أربيل.

- رد الاعتبار للفلسفة، مجلة گەرمیان، جامعة كلار.

- لۆجیک لە نێوان زمان و هزردا، گۆڤاری کۆلێجی زمان، هەولێر.

- نقطة تحول في الفلسفة أم ماذا؟ مجلة جامعة ڕاپەڕین، ڕانیە.